

Bu yazımızda Ermənistan adlanan dövlətin paytaxtı kimi tanınan İrəvan şəhərinin ermənilər tərəfindən ələ keçirilməsi və onlara tarixi boyu hava-dartlıq edən qüvvələr haqqında bəhs etmək istəyirik.

Dərhal qeyd edək ki, bəlkə də, bir çox oxucunun tanımadığı İsrail Ori adlı erməninin (1657-1711) bu işdə böyük rolu olub. Səfəvilər dövlətinin Sisyan kəndində erməni məliyin ailəsində anadan olmuş İsrail Ori (fars mənbələrində Avri) kiçik yaşlarında antitürk ruhunda böyümüşdü. Təsəffü deyil ki, 1678-ci ildə Avropaya, Avropa dövlətlərindən "zavallı" erməniləri "müsəlmanların zülmündən qurtarmaq" üçün hərəkətə keçmələrini gizli-xəfiyyə gədən 7 nəfərlik nümayəndə heyətinə erməni katalikosu IV Hakopun xüsusi emissar kimi, məhz İsrail Ori başçılıq etmişdi.

Qəribədir ki, ermənilərin "azadlıq missiyası"na o vaxtı gürcü çarı XI Georqi (1651-1709, fars qaynaqlarında onun ismi Navaz xan olaraq təsbit edilmişdir) də dəstək vermişdir.

Erməni İsrail Ori Parisdə, Vyana-da, Venesiyada, Romada konfidensial görüşlər keçirir, ermənilərə yardım üçün Müqəddəs Roma İmperiyasının imperatoru I Leopoldun (1640-1705), Fransa kralı XIV Lüdovikin (1638-1715) qəbulunda olur. Avropalılar İsrail Oriyə deyirlər ki, *alinizdə ermənilərin müsəlmanlardan zülm görmələri və buna görə də onlardan ayrı yaşamaq istəmələri barədə yazılı bir sənəd olmadıq üçün sizə yardım edə bilmərik. Bu işdə sizə ən yaxşı Rusiya yardım edə bilər.*

İsrail Ori də ona görə 1701-ci ildə Rusiyaya gəlir və rus çarı I Pyotr (1672-1725) görüşməyə nail olur. Görüşdə İsrail Ori, guya, bütün ermənilərin adından yazılmış, əsas məğzini "Sizə yalvarırıq, başına müxtəlif müsibətlər gətirilmiş yazıq millətimizi, ALLAH xatirə, azad edin. Göydə ALLAHdan, yerdə Sizdən başqa heç kimə gümanımız yoxdur" fikri təşkil edən bir ərzi-hali də çərə təqdim edir (Bax: ÜQADA, f. 100, 1701-1703 qq., d. 3, ll. 30-34).

I Pyotr isveçlərlə müharibə qurtaran kimi (Rusiyanın 1700-1721-ci illərdə Baltik dənizinə çıxmaq uğrunda İsveçlə apardığı Şimal müharibəsi), ermənilərə yardım edəcəyinə söz verir. İsrail Ori 1704-cü ildə yardım üçün yenicən Roma Papası XI Klimentlə (1649-1721) görüşür. İsrail Ori rus çarından xahiş edir ki, erməniləri azad etmək üçün İrana, Şah Sultan Hüseynin (1668-1726) üstünə mütləq 25 minlik qoşun göndərsin.

Oriyə polkovnik rütbəsi verilir və o, böyük bir dəstəyə 1707-ci ildə İsfahana yola düşür. Moqşad həm İran şahının fikrini öyrənmək, həm də yol boyu kəşfiyyat aparmaq idi.

İsrail Orinin dəstəsinin əsl məramından xəbərdar olan fransız missionerləri İran şahını vəziyyətdən həli edirlər ki, Rusiya Səfəvi torpaqlarında ermənilərə dövlət qurmaq istəyir. İsrail Ori uzun sərgüzəştlərdən sonra 1709-cu ildə səfəvilərin o zamankı paytaxtı İsfahana gəlir. İsrail Ori anlayır ki, səfəvilər öz ərazilərində xoşluqla heç vaxt ermənilərə dövlət qurmağa imkan verməzlər. İsrail Ori kor-peşman geri qayıdanda, müəmmali şəkildə Həştərxanda ölür.

Baş Şimal müharibəsinə qarşın I Pyotr da "zavallı" ermənilərin ona yazdıqları ərzi-hali unudur. 1725-ci ildə I Pyotrun ölümündən sonra hakimiyyətə gələnlərin də başlan saray intriqalarına qarışdığından (I Yekaterina, II Pyotr, Anna Ivanovna, VI İvan, Yelizaveta Petrovna, III Pyotr) erməni məsələsi bir müddət unudulmuş görünməyə, ermənilər sakit dayanmır, milli məqsədlərinə çatmaq üçün mümkün olan bütün imkanlarını səfərbərliyə alırlar.

1762-ci ildə II Yekaterinanın (1729-1796) hakimiyyətə gəlməsi yenidən ermənilərin ümidlərini qığılcımlandırdı. Ermənilər pravoslav (ortodoks) xristian olmaları üçün mitropolit Kiprian (1330-1406) onları həttə "mürtədlikdən daha irənc münafiq" olmağa ittiham etsə də (Bax: <https://ru.armeniasputnik.am/columnists/20171029/9...armyan-v-rossiyu-ili-chto-ekaterina-ii-cdelala-dlya-armyanskogo-naroda.html>) I Pyotrun cənuba doğru ekspansiya siyasətini davam etdirməyə başlayan II Yekaterina erməni kilsəsinin müstəsna səyi nəticəsində, 30 iyun 1768-ci ildə ermənilərə Rusiya imperiyası ərazisində xüsusi imtiyazlar verən fərman imzaladı: "Bütün dürist erməni xalqı bizim imperator mərhəmətinə və nəvəzimiz altında tutulsun" (Bax: Polnoe sobranie zakonov Rossiyskoy imperii s 1649 qoda po 19 noyabr 1825 q., t. 18, s. 4)

Çar Rusiyasının xarici siyasətində xüsusi əhəmiyyət təşkil edən Şərq məsələsini öz xeyrinə həll etmək həmişə gündəmdə olub. Bu məsləhət onlar ələ keçiriləcək ərazilərdə yaradılacaq Ermənistan dövlətini forpost olaraq dəyərləndirmişlər. 1825-ci ildə hakimiyyətə gəlmiş I Nikolay da bu mənadə istisna deyildi. 1826-1828-ci illərdə baş vermiş İran-Rusiya müharibəsində İrəvan qalası hər iki tərəf üçün son dərəcə həyati əhəmiyyət daşıyırdı. Ruslar nəyin bahasına olursa-olsun həmin qalanı almaqda qərarlı idilər.

I. F. Paskeviçin (1782-1856) komandanlığı ilə rusların İrəvan qalasının alınmasında İrəvan qalasındakı ermənilərin də rolu olmuşdur. O vaxtlarda, yəni 1826-1827-ci illərdə İrəvanın əhalisinin ümumi sayı, təqribən, 110 mindən çoxdu və bunların 90 mini müsəlman idi.

Mühasirəyə alınmış qalanı müdafiə etmək üçün Hüseynqulu xanın qardaşı Həsən xan ermənilərə müraciət edənədə, onlar qalanın müdafiəçilərinə kömək etmək əvəzinə, qalanı bir neçə yerdən uçurmuşdular ki, ruslar şəhərə asanlıqla girsinsin. Qaladakı erməni toğçular qəsdən hədəfdən uzağa atəş acır, faktiki olaraq, qala müdafiəçilərinin məhdud cəbbəxanasına ziyan vururdular (Bax: Aleksey Şişov. Orden svetoqo Qeorqie. Moskva, 2013, s.338).

İrəvan Müəllimlər Seminariyasının müəllimi K. Şulginin yazdığına görə, ruslar İrəvan qalasını 8 gün mühasirədə saxladılar, ermənilər İrəvan qalasını Təpəbaş adlanan istiqamətdə qala divarını partlatdıqdan sonra Paskeviçin əsgərləri qalanı ələ keçirdilər. Qalanı ələ keçirən əsgərlər qala müdafiəçilərinə qarşı çox amansız davranırdılar, həttə xanın hərəmxanasına mənsub qadınları

nin ehtimalına əsasən, VII əsr, həttə bir başqa fərziyyəyə görə, IX əsr) Musa Qalanqaytuqlu (qrabar ermənicsində Moxses Xorenatsi) öz kitabında İrəvan toponiminin mənşəyini, guya, Nuh Peyğəmbərin söylədiyi sözlə açıqlamışdır. Tufandan sonra dünya suya qərq olanda ənəhüdi Həzrəti-Laməkin oğlu şeyxül-ənbiya sayılan Nuh Peyğəmbərin gəmisini Ağrı dağının zirvəsində dayandanda, su basmayan quru torpaq sahəsi görüb və həyəcanından ermənəcə (!) "yerevats" deyər qışqırıb, ona görə də burada salınmış şəhərin adı İrəvan olub. Bu ehtimalın, əlbəttə, həqiqətlə bir bağlılığı yoxdur.

Birincisi, Nuh Peyğəmbər niyə öz ana dilində – ibrancası deyil, heç vaxt bilmədiyi ermənəcə qışqırmalıydı ki? İkincisi, Ağrı dağının 5137 metr hündürlüyü var, İrəvan isə dəniz səviyyəsindən, təxminən, 1000 (min) metr yüksəklikdədir. Deməli, o zaman Nuh Peyğəmbərin gəmisini Ağrı dağında qərar tutanda, hesabla, İrəvan 4 min metr dərinlikdə, suyun altında qaldığından Nuh Peyğəmbər İrəvan adlandıracağı yeri qətiyyənlə görə bilməzdi.

Üçüncüsü, "Tövrat"a görə, Nuh Peyğəmbər dünyanın ilk sakini Həzrəti Adəmin 9-cu nəslidir və ulu dədəsinin vəfatından, təxminən, 1056 il sonra dünyaya gəlir. "Tövrat"a görə, Nuh tufanı Nuh Peyğəmbərin 600 yaşı olanda (yəni miladdan 1656 il əvvəl) baş verir: "And Noah was six hundred years old when the flood of waters was upon the earth" (Bax: Tövrat, Mənsə, 7-ci surə, 6-cı ayə). Ermənilər isə 2018-ci ildə İrəvanın 2800 illiyini qeyd edirdilər (!).

Bəzi ermənilər Musa Qalanqaytuqlunun ehtimalının tutarsızlığını anlayaraq, başqa rəyəyəllər uyduurlar. Məsələn, İrəvan adının mənşəyini miladdan əvvəl III əsrin ikinci yarısı ilə II əsrin

təqdir edir və o qalanın Rəvan qalası adlandırılması barədə fərman verir. Xalq da o gündən qalaya İrəvan qalası demişdir. İrəvan sözünün mənşəyini başqa yolla da açıqlamaq olar.

Yəqin ki, "yer" və "ər" sözünün bizim sözüümüz olduğunu bilmək üçün xüsusi filoloji səviyyə tələb olunmur. "An/ van/yan/qan" dilimizdə cəmlik, çoxluq bildirən şəkilçi kimi işlənir. Məsələn, Türkən (türklər), Qazyan (qazilər), Mərdəkan (kişilər), Nardaran-Nərdaran- (dəvəçilər), Əsgəran (əsgərlər), Şirvan (cəsurlar) və s.

1936-cı ilə qədər müxtəlif rəsmi mənbələrdə "Erivan", daha sonra da "Yerevan" adlanan qədim türklərin məskəni İrəvan şəhəri öz adını ələ bu dildə "Ərlərin yeri", "Ərlərin obası" şəklində də açıqlana bilər.

Azərbaycanda bu cür onomastik vahidlər yetərincədir: Naxçıvan, Mincivan, Qəmərvan, Sarvan, Ərçivan, Ərkivan, Vilvan və s. Təəssüf ki, XX əsrin başlanğıcında bizə real kömək edə biləcək siyasi-hərbi qüvvə – Osmanlı xanədanlığı, dünyanın siyasi səhnəsindən getməkdə idi. Ermənilərin isə bəxti gətirirdi. 1913-cü ildə Cənubi Qafqaza gəlmiş rus imperatoru II Nikolay onu ziyarət edən nüfuzlu erməni nümayəndə heyətini bu sözlərlə xatirəmə etmişdi: "Konstantinopol, yəni İstanbul – paytaxtımız, İstanbul boğazı və Çanaqqala da bizim olanda siz xəsbəxt olacaqsınız. O zaman mən sizə Cənubi Qafqazda, Kiçik Asiyada "Böyük Ermənistan" yaratmaq sözü verərəm".

Ermənilər kütləvi şəkildə mülkiyədilər İrəvanda türk izini yox etməyə başlamış, İrəvanda Azərbaycan məmurlığına aid müxtəlif binaları, o cümlədən Hüseynəli xan, Hacı Novruzəli bəy və Zək xan məscidlərini müxtəlif bəhanələrlə uçurmuşlar. Məsələn, 1649-cu ilə inşa olunmuş Zək xan məscidi 1950-ci illə-

yaymağa, ayırı-ayrı şəxslər arasında ni-faq salmağa, diqqətli əsas məqsəddən yayındırmağa, hadisələri məqsədyönlü şəkildə tam fərqli məcraya yönəltməyə, ayırı-ayrı qruplar arasında yaranan nara-zılıqı bəzi məqsədli çevirməyə, hər-bi-siyasi ambisiyaları daha da alovlan-dırmağa başladılar.

Güclü şəkildə qütbləşən müxtəlif sosial təbəqələrdən, siyasi partiyalardan olanlar bilərəkdən və ya bilmədən bu ümumi intriqanın iştirakçısına çevrildilər. Siyasi sərəfəsizlər, iddiaları ilə im-kanları tərsləşən mütənəsb olanlar, özünü qabiliyyət zirvəsində təsəvvür edənlər, təbii ki, yaranmış ciddi seytnot vəziyyə-tində doğru həll yolunu tapa bilmədilər.

Daxili və xarici qüvvələrin intensiv müdaxilələri, sərəfəsizlik, səhlənkarlıq və ardıcıl ciddi səhvlər nəticəsində 1993-cü ilin fevral ayında Azərbaycanda hərbi-siyasi vəziyyət böhran şəklini aldı. Bu böhran ermənilərə Dağlıq Qarabağın şimali-qərbi ilə Ermənistan adlandırılan ərazi arasında yerləşən, bizim üçün həyati dərəcədə strateji əhəmiyyət daşıyan Kelbəcər rayonunu ələ keçirmələrinə fürsət yaradı. Döyüşçülərimizin durumunu, mövqelərini və hərbi təchizatını havadan və qurudan dəqiq öyrənən erməni işğalçılar 7-ci ordunun hərbi dəstəyi və iştirakı ilə 27 mart 1993-cü ildə Vardenis tərəfindən güclü hücumla başladılar və nəticədə, döyüşçülərimiz 3 aprel 1993-cü ildə Kelbəcəri tərk etmək məcburiyyətində qaldılar. Kelbəcərin işğalı Elçibəy iqtidarına sarsıdıcı zərbə oldu.

Kelbəcəri ələ keçirməklə ermənilər Qarabağda mühüm üstünlük qazandılar. İlk dəfə olaraq ermənilər hərbi əməliyyatları Dağlıq Qarabağ ərazisindən kənarda gerçəkləşdirmək fürsəti qazandı. Bu fakt onların ərazi işlahasını və əhval-ruhiyyəsini daha da artırdı. Əbülfəz Elçibəy, ABŞ Prezidenti B. Klin-

İRƏVANI BİZDƏN KİMLƏR, NECƏ ALDI?

da qaladan aşağıya – Zəngi çayına atırdılar (Bax: K. Şulgin. Vzetie Grivani. Sbornik materialov dle opisania mestnostey i plemen Kavkaza. Vip. 4. Tiflis. 1884).

İran və Rusiya arasında baş vermiş ikiillik müharibə İranın ağır məğlubiyyəti, 1828-ci ilin 22 fevralında Türkmənçay sülh müqaviləsinin imzalanmasıyla tamamlanmışdı. Bu müqavilə əsasında rus çarı I Nikolayın fərmanı ilə 21 mart 1828-ci ildə ələ keçirilmiş yeni ərazilərdə erməni bölgəsi – ermənilərin "Haykakan marz" adlandırılmağa başladığı in-zibətli ərazi vahidi təşkil edildi.

İlk vaxtlarda "erməni bölgəsi"ndəki ermənilər etnik baxımdan ümumi əhəlinin heç bir hissəsini də təşkil etmirdilər (Bax: Richard G. Hovannisian. Armenia on the Road to Independence, 1918, p. 9-10). Lakin qısa zaman içərisində Osmanlı və Qacar xanədanlığı ərazilərindən – İrandan – buraya ermənilərin kütləvi köçü başladı. Məsələn, 1838-ci ildə Persiyadan (İrandan) İrəvana 23 min 568, Naxçıvana – 10 min 652; Osmanlı dövləti ərazisindən isə İrəvana 21 min 639 nəfər erməni köçüb gəlmiş, ərazidə ermənilərin sayı bir neçə il ərzində 82 min 377 nəfərə çatmışdı (Bax: Muriel Atkin. Russia and Iran, 1780–1828. University of Minnesota Press, 1980).

Çar Rusiyasının havadarlığı və bir-başa dəstəyi ilə ermənilər köçüb gəldikləri ərazilərdəki yerlilər – türkləri sıxırdırması, özlərini yeni torpaqların dominantı kimi aparması, cəfəng "Böyük Ermənistan" xəyalını gerçəkləşdirmə cəhdləri bu ərazilərin daimi və əzəli sakinlərinin haqlı narazılığına səbəb olurdu.

2 oktyabr 1837-ci ildə Birinci Nikolay Eçmiədzinə ("Üç müəzzin") gələndə, onun qarşısında diz çökmüş erməni arxiyepiskopu Karapetdən nə arzula-dığını soruşanda, Karapet belə deyib: "Böyük Hökmdar, Sən yeni sadiq təbələrin – erməni xalqının atası və hamisi ol, mən erməni xalqını Sənə, Səni də ALLAH tapşırıram". (Bax: A.D. Eri-üv. Prebivanie imperatora Nikolae I v Çemiadzine i Grivani).

Ermənilər məskunlaşdıqları yerləri dərhal erməniləşdirməyə, o yerlərin ən qədim vaxtlardan ermənilərə məxsusluğunu "isbatlamaq" işinə girişdilər. Ən birinci də, İrəvan sözünün erməni mənşəli olduğunu "sübuta yetirməyə" başladılar.

Nə zaman yaşadıqı dəqiq belli olmayan (bəzilərinə görə, V əsr, digərləri-

başlanğıcında yaşamış hökmdar Yevandın adıyla bağlamağa çalışırlar. "İrəvan adının yalnız 3-cü əsrə aid Manihey yazısında keçdiyini" etiraf edirlər.

Oxuculara xatırladaq ki, Urartu hökmdarı I Argişti miladdan öncə 786-764-cü illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 1950-ci ildə Vanda (Türkiyə) tapılan mi-xi lövhəni "oxuyan" (?) erməni tədqiqatçıları bu mülahizəyə gəlmiş ki, I Argişti hökmdarlığının 5-ci ilində Van çarlığı-nın ərazisində Erebuli adlı qala inşa edib <http://www.armenianheritage.org/hy/monument/Erabuniexcavation/1148>) və o Erebuli qalası Vandən 811 km (!) aralıda yerləşən İrəvandan başqa ola bilməz.

Ermənilər təəssüf hissi ilə qeyd edirlər ki, Erebuli qalası miladdan öncə 585-ci ildə isKİtlər və ya Saka türkləri tərəfindən darmadağın edilmişdir.

Ermənilərin İrəvan haqqında ciddi-cəhdlə düzüb qoşduqları nağıl heç bir məntiqə sığmır. Biz bu sözü xalq etimologiyası ilə də "yeri Van", yəni, "Vandan gələn"; Rəvan(qulu) xanın adıyla "İrəvan" (dilimizdə "r" sesi ilə başlayan sözlər acənbə mənşəli olduğundan biz o sözlərə bir sait artıraraq deyirik: ırzi, irayon, irəhim, irçal, uruzi və s.) izah edə bilirik.

Məşhur türk sayyahi Evliya Çələbini (1611-1685) "Səyahətnəmə" əsərində verdiyi məlumat görə, 1504-cü ildə Şah İsmayıl Xətai öz vəziri Rəvan xana Zəngi çayının sahilində möhtəşəm qala inşa etdirməyi buyurur. Rəvan xan da əmrə əsasən, yeddi ilə deyilən ərazidə tələb olunan qalanı inşa etdirir. Qala tamamlandıqdan sonra Rəvan xan görülməli iş barədə Şah İsmayıl məktub ünvanlayır. Şah İsmayıl da Rəvan xanın işini

rə qədər öz mövcudiyətini qorusa da, ermənilər onu dağıdıb yerində Rassam-lar İttifaqının binasını inşa ediblər. İrəvan ruslar tərəfindən işğal edildikdən sonra Rəcəb Paşa məscidini 1827-ci ildən kil-səyə çevirmişlər.

1606-cı ildə tikilmiş Şah Abbas məscidi də yerlə yeksa olmuşdur. (Bax: T. X. Akopov. Oçerk istorii Erevana. İzd. Erevanskogo universiteta., 1977, s. 131)

İrəvani ermənilərə verən qüvvə hər zaman onlara havadar çıxır. 1918-ci ilə-dək ancaq əsatir və nağıllarda öz dövlət-i olduğu ilə öyünənlərə məhz həmin ha-vadar qüvvə paytaxtı İrəvan olan bir müstəqil dövlət də bağışladı. Çarizmin əl bəbək-gül bəbək olaraq gördüyü ermənilər sovet dönməində də yağı için-de böyrək kimi yaşadılar. SSRİ viranə qala-nda liberal cildli, bədəpəst Boris Yeltsin də onlara qahqar çıxdı.

1992-ci ilin payızında Azərbaycan Ordusu Xankəndinə yaxınlaşanda, erməni rəsmiləri yalvararaq rus hərbiçilərini müdaxilə etməyə və cəbhədəki vəziyyət-də dönüş yaratmağa dilə tutdular. Ha-vaya qalxan rus hərbi helikopterlərinin endirdiyi zərbələr sayəsində Azərbaycan Ordusunun hücumunun qarşısı alındı. (Bax: http://news.bbc.co.uk/1/hi/russian/in_depth/newsid_4...)

1992-ci ilin 8 mayında Şuşanı, mayın 18-də isə Laçını ələ keçirən erməni işğalçılarına Azərbaycan ordusunun 1992-ci ilin yayında sarsıdıcı zər-bələr endirməsi erməni havadarlarının heç xoşuna gəlmədi.

Çoxgədişli münafiqə kombinasiyası-nı dəqiq hesablayan hərbi strateqlər zərərli hesab etdikləri siyasi fiqurları nüfuzdan salmaq məqsədiylə öz emis-sarları vasitəsilə fasiləsiz olaraq şayiələr

ton başda olmaqla, dünyanın nüfuzlu dövlət başçılarına yardım üçün dəfələrlə müraciət etsə də, onlar klub-bitənlərdən sadəcə, təəssüfləndiklərini bildirməklə yetindilər. Güclü havadarlarına arxayın olan erməni işğalçıları 1993-cü ilin yay və payızında Ağdam, Cəbrayıl, Füzuli və Zəngilan rayonlarını da ələ keçirdilər. Ermənilər BMT Təhlükəsizlik Şurasının nə 30 aprel 1993-cü il tarixli, nə də sonrakı 3 qətnaməsinə məhəl qoydular.

Ermənistanla rəsmi Moskvanın ənə-nəvi dostluq münasibəti və erməni dias-porunun sayı ilə B. Yeltsinlə L.Ter-Pet-rosoyan arasında yaranan səmimi əlaqə Dağlıq Qarabağ hərbi münafiqəsində qüvvələr nisbətini dəyişdi. Ter-Petrosyan özü etiraf edir ki, *Ermənistanın Rusiya sila-hi ilə təchiz edilməsinə dair Yeltsin şəxsən özü güstəriş vermişdi.* (Bax: Intervjü s Ter-Petrosanom. 24 mae 2000 q.)

Rusiya dumasının deputatı, general Lev Yakovleviç Roxelin (1947-1998) araşdırmalarına görə, 1990-cı illərin bi-rinci yarısında ermənilərə 720 milyon dollar dəyərində hərbi texnika, silah-sur-sat vermişdir. Yol xərcləri, ehtiyat his-sə və yanacaq qiymətləri də hesablan-sa, bu rəqəm 1 milyard dollar təşkil edər. (Bax: Lev Roxelin. "Speüoperaüie ili kommerçeskae afera?" – "Nezavisi-moe voennoe obozrenie", №13, 1997)

L.Roxelin bu açıqlamanı ictimailəş-dirikdən bir neçə ay sonra – 3 iyun 1998-ci ildə müəmmali şəkildə qatlə ye-tirildi. Rəsmi məlumat görə, generalı ailə münafiqəsi zəminində öz arvadı öldürmüşdü.

Diqqət edirsinizmi: super-gücün siy-asi sənəristinin istəyi ilə zaman-zaman sosial gündəmə müxtəlif məsələlər gəti-rilir; müxtəlif şayiələr yayılır, efir və klavi-atura qəhrəmanları dərhal canfəşanlığa başlayırlar, "şok işfəadici" materiallarla kimlərsə nüfuzdan salınır, kimlərsə qəh-rəmanlaşdırılır, yeni "variantlar", "plat-formalar", "konsepsiyalar" irəli sürülür, kimlərsə asib-kəsirlər və s.

Düşmən isə sakitcə öz işini görür, ələ keçirdiyi ərazilərdə böyük inzibati binalar, ictimai-iasə obyektleri, otellər tikir, yollar salır, o yerləri məskunlaşdır-ır. İrəvani bizdən alan qüvvənin qu-rduğu tələyə düşən Azərbaycan vətəndaşları işə hələ də öz aralarında günah-kar və xain axtarışındadırlar. İstər-istə-məz, böyük mütəfəkkir Əli bəy Hüseyn-zadənin tanış və hələ də öz güncəliyini qoruyan məşhur misraları yada düşür:

Ədu qırır qapıyı, biz evdə bixəbəriz, Nə başqa- başqalarızı, nə ittiham edəriz.